HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang".

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR . . . . | HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGENDIENST . . . . . | TELEFOON 4519.

KOLONIAAL
ARBEIDS- EN INFORMATIE-BUREAU „OOST EN WEST";
TIJDELIJK HEULSTRAAT 17, DEN HAAG, TEL. 4519.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich tot den Administrateur: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519.
Voor *Advertentiën* tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20, Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

Kartinifonds.

De Vereeniging „Kartinifonds" hield den 16en Jan. 1918 in het gebouw Diligentia te 's-Gravenhage, onder voorzitterschap van den heer J. Th. Gerlings, haar Jaarlijksche Algemeene Vergadering.

Na de behandeling der huishoudelijke aangelegenheden en de herbenoeming van de periodiek aftredende bestuursleden, gaf de voorzitter, in verband met de daaromtrent in de Indische Begrooting voor 1918 opgenomen voorstellen, een overzicht van de vooruitzichten voor het onderwijs aan Inl. meisjes in Ned.-Indië en de vorming van Inl. onderwijzeressen. Het onderwerp gaf aanleiding tot een uitvoerige gedachtenwisseling, waaraan door verschillende deskundigen op het gebied van Indisch onderwijs werd deelgenomen. De plannen der Regeering werden algemeen met bijval begroet.

De belangrijke rede door den Voorzitter, den heer J. Th. Gerlings, gehouden, wordt hieronder in haar geheel afgedrukt:

„Een twintigtal jaren geleden ontbrak in de inlandsche samenleving nog ten eenenmale het besef, dat ook meisjes, zoo in haar eigen als in het algemeen belang, onderwijs behooren te ontvangen. In 1913, toen de Ver. „Kartinifonds" werd opgericht, won op dit gebied reeds eene andere opvatting veld. Er bestonden toen eenige Kaboepaten-scholen, de protestantsche en katholieke zendingen hadden enkele meisjesscholen gesticht; te Djokjakarta bestond reeds de Christelijke Koningin Wilhelminaschool. Meer teekenend nog voor de kentering der volksovertuiging was, dat op eenige plaatsen (te Bandoeng, Garoet, Karanganjar, Djokjakarta, Soerabaja) door eigen initiatief der Inl. bevolking meisjesscholen waren in het leven geroepen.

De Regeering erkende in dat jaar (1913), dat de tijd gekomen was om het meisjesonderwijs ter hand te nemen. Zij aarzelde echter nog omtrent den vorm, die aan schoolinrichting en leerplan ware te geven en gaf daarom in de Memorie van Toelichting bij de Indische Begrooting voor 1914 te kennen, dat zij zich voorloopig van de oprichting van Gouvernementsscholen voor Inl. meisjes wilde onthouden, maar bereid was het particulier initiatief met geldelijke hulp te steunen.

Gedurende vier jaren is deze gedragslijn gevolgd en niet zonder goede uitkomsten. Particulieren hebben zich beijverd de overheidstaak op dit gebied over te nemen, vooral de Kartinischolen hebben zich in dit tijdperk krachtig ontwikkeld.

Met ingang van het jaar 1918 zal het tijdperk van afwachting als afgesloten worden beschouwd. Uit de ingediende Indische Begrooting en hare toelichting blijkt, dat de Regeering het thans mogelijk acht om, gebruik makende van de inmiddels met particuliere meisjesscholen verkregen ervaring, een plan voor het openbare Inlandsche meisjesonderwijs vast te stellen.

Dit is een mijlpaal van groote beteekenis op den ontwikkelingsweg van het Indische onderwijs. Dat men eerlang tot openbaar meisjesonderwijs zou komen, was te voorzien; dat de Regeering hiertoe reeds zoo spoedig overgaat, is echter eene welkome verrassing.

Met enkele lijnen schetst de Memorie van Toelichting de beoogde inrichting van dit onderwijs. Wil men zich echter een denkbeeld vormen van de te verwachten organisatie daarvan, voorloopig nog alleen wat den onderbouw betreft, dan dient men de openbaar gemaakte inzichten en plannen te beschouwen in verband met het reeds bestaande. Het navolgende overzicht stelt zich dit ten doel; men houde intusschen in het oog, dat het hier besproken onderwijs alleen betrekking heeft op Java en de daarmede in ontwikkeling ongeveer gelijkstaande streken der buitenbezittingen.

In de eerste plaats moet het volksonderwijs worden beschouwd.

Daar het uitsluitend in gemengde scholen wordt gegeven, is het geen eigenlijk meisjesonderwijs. Toch verdient het in hooge mate de aandacht, omdat het de eenige bron van kennis is, die voor de overgroote meerderheid der meisjes open staat.

De kinderen der eigenlijke volksklasse ontvangen slechts een zeer elementair onderricht, bestaande in lezen, schrijven en eenvoudig rekenen. Dit onderricht wordt, aan jongens en meisjes gezamenlijk, gegeven in de dessascholen, die uit drie jaarklassen bestaan.

De vraag, in hoeverre de uitkomsten dezer dessascholen bevredigend zijn, is — ook met het oog op de ontwikkeling der meisjes — van het grootste belang. Het antwoord op die vraag luidt veelal weinig gunstig. De weg tot verbetering is echter nog niet gevonden.

De naast-hoogere school is de Inlandsche school 2de klasse.

In vroeger tijd, toen men nog geen dessascholen kende, was zij de school der eenvoudigste soort en dus de eigenlijke volksschool. Ten platten lande werd zij echter in geheel onvoldoenden getale aangetroffen. Sedert de schepping der dessascholen is deze school op een hooger peil gebracht. Zij telt nu vier of vijf jaarklassen en is derhalve bestemd voor kinderen tot 10 à 11 jarigen leeftijd.

Het onderwijs in deze scholen wordt eveneens aan jongens en meisjes gezamenlijk gegeven. Ofschoon coëducatie in het algemeen slecht past bij de godsdienstige en maatschappelijke opvattingen der Indische volkeren, neemt men aan, dat tot den leeftijd van 10 à 11 jaar tegen het bezoeken van gemengde scholen geen overwegend bezwaar kan bestaan.

In beginsel kan deze opvatting gereedelijk worden aanvaard. In de praktijk evenwel brengt de toepassing de meisjes vaak in minder gunstige conditie. Er zijn namelijk te weinig 2de klasse-scholen en bij plaatsgebrek neemt men in de eerste plaats de jongens aan. Het aantal meisjes, dat onderwijs ontvangt, is daardoor op vele plaatsen bedroevend klein; op Java bedraagt het aantal meisjes-leerlingen niet meer dan 6 pCt. van het aantal jongens.

Oppervlakkig beschouwd ligt het middel, om hierin verbetering te brengen, voor de hand; althans voor de grootere plaatsen, waar meerdere 2de klasse scholen bestaan. Men bestemme één of meer dezer scholen uitsluitend voor meisjes. Het bezwaar daartegen is, dat zulke meisjesscholen dan ook vrouwelijke leerkrachten

dienen te verkrijgen, ook als schoolhoofden; voor laatst bedoelde functie zijn echter geschikte personen nog niet beschikbaar. Het zouden onderwijzeressen moeten zijn van een kweekschool. Zoodra deze in voldoenden getale zullen gevormd zijn, ware het zeer wenschelijk op groote plaatsen afzonderlijke meisjesscholen 2de kl. in te richten. Zij zouden het meisjesonderwijs een grooten stap vooruitbrengen en de leerlingen in grooten getale zien toestroomen.

Te minder kan genoegen worden genomen met het geringe aantal meisjes-leerlingen der Inlandsche scholen 2de klasse, omdat deze scholen in het thans door de Regeering aangenomen stelsel van meisjesonderwijs eene hoogst belangrijke plaats innemen. Men wenscht nl. voor alle meisjes uit de eenigszins ontwikkelde volksklasse en uit de middenklasse de school 2de kl. te maken tot de algemeene inrichting van aanvangsonderwijs, die tot het 10de of 11de jaar zal worden gevolgd. Alleen de meisjes, aan wie men reeds van den aanvang af onderwijs met Nederlandsch als voertaal wil doen geven, zullen hiervan uitgezonderd zijn. Zij zullen de Kartinischool of de gemengde Hollandsch-Inlandsche school bezoeken.

Met het oog op de hier bedoelde bestemming der Inlandsche school 2de klasse, verdient het karakter, dat tegenwoordig, na de schepping der dessascholen, aan die school is gegeven, onze bijzondere aandacht.

De 2de klasse-school wordt algemeen aangetroffen op de grootere plaatsen. In de groote steden bestaan meerdere zulke scholen, hoewel nog lang niet genoeg. Ten platten lande vervult de Inlandsche school 2de klasse de rol van „kernschool" te midden van een kring van dessascholen, welker leerlingen, bij voldoenden aanleg, kunnen overgaan naar de derde klasse der 2de klasseschool. In verband met laatstbedoelde regeling, bestaan ook 2de klasse scholen, die uitsluitend dienen als vervolgschool voor de dessascholen en daarom de twee laagste klassen missen.

De 2de klasse scholen bereiden de mannelijke leerlingen voor tot verschillende inrichtingen van landbouw- en ambachtsonderricht. Het ware wenschelijk, dat daarnevens voor de meisjes der ontwikkelde volksklasse gelegenheid bestond, na het 10de of 11de jaar, nog eenigen tijd een huishoudcursus te volgen. Ook daarvoor mist men echter de vereischte vrouwelijke leerkrachten.

Voor het opleiden van leerkrachten, waaraan zoo groot gebrek is, vormt, althans voor zooverre het gaat om het onderwijs met de Inlandsche taal als voertaal, de Inlandsche school 2de klasse eveneens de algemeene inrichting van aanvangsonderwijs. De dessaschool krijgt hare onderwijzers uit de 2de klasse-school, nagenoeg zonder eenige verdere voorbereiding. Men begrijpt, dat onderwijzers, die zelf niet langer dan ten hoogste vijf jaren onderwijs hebben genoten, de leerlingen der dessascholen niet ver kunnen brengen.

De aanstaande hulponderwijzers voor de Inlandsche school 2de klasse bezoeken, na die school te hebben doorloopen, nog gedurende vier jaren de normaalschool.

Wij hebben nu de dessaschool beschouwd, die de eigenlijke volksschool vormt voor de lagere volksklasse en de Inlandsche school 2de klasse, die, althans wat de meisjes betreft, bestemd is tot aanvangsschool voor de meer ontwikkelde volksklasse en voor de middenklasse. Onze aandacht zij nu verder gevestigd op het eigenlijke meisjesonderwijs, waarvoor de meisjes der middenklas en die van hoogeren stand in aanmerking komen.

Een deel van de meisjes, die de Inlandsche school 2de klasse hebben doorloopen, heeft behoefte aan meerdere uitbreiding harer schoolkennis.

Deze uitbreiding kan wenschelijk zijn om twee redenen, en wel:

a. omdat het meisje aanleg toont voor onderwijzeres;

b. omdat te verwachten is, dat het meisje bij huwelijk de leiding zal verkrijgen van een gezin, waarvan de zoons Hollandsch-Inlandsch onderwijs zullen genieten. Deze meisjes zullen hier verder eenvoudigheidshalve worden aangeduid als die der middenklasse.

De opleiding tot onderwijzeres zal nader afzonderlijk worden behandeld; thans worde eerst besproken de opleiding van meisjes in verband met den stand, waaruit zij afkomstig zijn.

Er bestaat, uit dit oogpunt beschouwd, een onmiskenbaar verband tusschen de opleiding der meisjes en die der jongens. Voor een degelijk gezinsleven is het noodig, dat de ontwikkeling der vrouw geëvenredigd zij aan die van den man.

Wegens dit verband zij eerst onze aandacht geschonken aan de opleiding der jongens.

Voor de opleiding van den ontwikkelden Inlander heeft men het Hollandsch-Inlandsch onderwijs aanvaard, als de voorbereiding tot alle betrekkingen en beroepen, waartoe Westersche kennis wordt vereischt.

Tot dusverre is de toelating tot de Hollandsch-Inlandsche school nog afhankelijk van den stand der ouders. Men leest in de bepalingen, dat dit onderwijs in de eerste plaats bestemd is voor kinderen „wier ouders door hun ambt, afkomst, gegoedheid of opleiding in de Inlandsche maatschappij op den voorgrond treden." Deze beperking, hoewel noodig zoolang het aantal Hollandsch-Inlandsche scholen beneden de behoefte blijft, zal ongetwijfeld buiten toepassing treden, wanneer door voldoende vermeerdering dier scholen de gelegenheid om Hollandsch-Inlandsch onderwijs te ontvangen in goede verhouding komt tot het aantal betrekkingen waarvoor die opleiding van nut is, en tot het aantal Inlanders, dat in die betrekkingen plaatsing kan vinden.

Het Hollandsch-Inlandsch onderwijs zal dan de algemeene opleiding worden voor den middenstand.

De jonge man, die Hollandsch-Inlandsch onderwijs heeft genoten, behoort eene levensgezellin te kunnen vinden van gelijke algemeene ontwikkeling. De jonge mannen op Java zien zeer goed in, dat eene ontwikkelde echtgenoote van gunstigen invloed kan zijn op hunne loopbaan. Zij letten reeds thans bij de keuze eener echtgenoote meer op ontwikkeling dan op afkomst. Dat ouders zoo grooten prijs blijken te stellen op goed onderwijs voor hunne dochters, heeft veelal tot reden, dat daardoor de kans op een goed huwelijk wordt verhoogd.

In het belang der volksontwikkeling verdient dit streven aanmoediging. De ontwikkeling van een volgend geslacht zal in hooge mate worden bevorderd, indien de moeder voor de opvoedingstaak berekend is.

Is het daarom noodig, dat de aanstaande echtgenooten der jonge mannen, die aan de Hollandsch-Inlandsche school zijn opgeleid, zelve ook Hollandsch-Inlandsch (Kartini)-onderwijs hebben genoten?

De Regeering beantwoordt die vraag ontkennend.

Gelijke algemeene ontwikkeling wil niet zeggen, dat de vrouw hetzelfde onderwijs moet hebben genoten als de man. In het bijzonder is in het oog te houden, dat de kennis der Nederlandsche taal, die in zoodanig gezin ook bij de vrouw niet mag ontbreken, voor haar een ander doel heeft dan voor den man. De man heeft het Nederlandsch noodig als voertaal voor verdergaand westersch onderwijs en later als middel tot mondelinge en schriftelijke gedachtenwisseling bij de uitoefening van zijn betrekking of beroep. De vrouw heeft, om aan hare kinderen de gewenschte opvoeding te kunnen geven, eveneens kennis van het Nederlandsch noodig, maar het is voldoende, wanneer zij zich daarvan in een eenvoudig gesprek kan bedienen. Bij haar is harmonische ontwikkeling van geest en hart van meer waarde dan dorre westersche taalkennis.

Het is deze gedachtengang, die de Regeering tot het besluit heeft gebracht om bij de oprichting van meisjesscholen voor de middenklasse de eigenlijke schoolkennis niet veel hooger op te voeren, dan hetgeen wordt onderwezen aan de 2de klasse-school met vier of vijf jaarklassen, en de uitbreiding van het leerprogramma liever te zoeken in vakken van huishoudelijken aard, die naar de behoeften van een degelijk gezinsleven zullen worden onderwezen. Aan een deel dezer scholen zal men daarenboven ook Nederlandsch onderwijzen, niet om als voertaal dienst te doen bij het overig onderwijs, maar als leervak.

Men verwacht, dat de aldus onderwezen meisjes voldoende ontwikkeling zullen hebben verkregen om in een beschaafd Inlandsch gezin hare plaats waardig te kunnen vervullen, terwijl deze opleiding, omdat zij zich ontwikkelt uit het gewone lager onderwijs met de Inlandsche taal als voertaal, toegankelijk zal zijn voor eene veel breedere schare van meisjes dan het Hollandsch-Inlandsch onderwijs, hetwelk reeds van het zesde jaar af eene opleiding eischt, geheel staande buiten het kader van het gewone lager onderwijs.

De gezonde gedachte, die aan dit stelsel ten grondslag ligt, moet bijval doen schenken aan de oprichting der ontworpen meisjes-scholen.

Men houde echter wel in het oog, dat de Kartinischolen (de Hollandsch-Inlandsche meisjesscholen) daarom geenszins als overbodig zijn te beschouwen.

Het Kartini-onderwijs moge thans rechtstreeks slechts aan een beperkt aantal meisjes te goede komen, het heeft echter eene belangrijke taak te vervullen met het oog op de toekomst.

Over eenige jaren zal het noodig blijken, de opleiding der vrouw tot hooger peil op te voeren. Daartoe zal men de medewerking behoeven van een kern van ontwikkelde vrouwen. Deze moeten reeds thans tot die taak worden voorbereid, door onderwijs op breederen grondslag, dan de Inlandsche 2de klasse-school kan geven.

Het zijn in de eerste plaats de meisjes uit den hoogeren stand, die aan dit onderwijs behoefte hebben. Voor deze meisjes kiezen de ouders terecht niet de Inlandsche school 2de klasse. Voor zooveel die meisjes vroeger schoolonderwijs genoten, bezochten zij uitsluitend de Europeesche lagere school. De Kartinischool, die er zich op toelegt aan hare leerlingen niet alleen wetenschap bij te brengen, maar het onderwijs vooral opvoedend en algemeen ontwikkelend te doen zijn, is echter de onderwijsinrichting, die geheel aan de behoeften dier meisjes voldoet, en meer en meer ook voor de middenklasse onmisbaar zal worden.

De Regeering erkent ten volle het recht van bestaan der Kartinischolen. Wel is waar heeft zij nog niet de bedoeling om de instandhouding en uitbreiding dier scholen binnen den kring der rechtstreeksche staatszorg te brengen; die scholen blijven nog overgelaten aan het particulier initiatief, gesteund door de gebrui-

kelijke subsidiën. Maar men mag hopen, dat de Regeering aan de Kartinischolen steun zal verleenen langs een anderen weg, die voor het tegenwoordige van meer dringend belang is, namelijk door de oprichting eener kweekschool voor onderwijzeressen.

Hiermede komen wij tot de bespreking der plannen voor de opleiding van vrouwelijke leerkrachten.

De voornaamste hinderpaal, die zich aan de schepping van Inlandsche meisjesscholen in den weg stelt, is het bijna volslagen gebrek aan geschikte Inlandsche onderwijzeressen.

Toen in 1913 de Kartinivereenigingen in Indië, gesteund door het „Kartinifonds", de taak der stichting van Inlandsche meisjesscholen aanvaardden, was dat gebrek de reden, dat men alleen op welslagen kon hopen door de toepassing van het Hollandsch-Inlandsch onderwijs. Voor meisjesscholen met de Inlandsche taal als voertaal zouden de leerkrachten ten eenenmale hebben ontbroken. Wel is waar ontbraken ook voor Hollandsch-Inlandsche meisjesscholen bevoegde Inlandsche onderwijzeressen, maar het was mogelijk in deze leemte — zij het ook op eene niet duurzaam bevredigende wijze — te voorzien door de aanstelling van Europeesche onderwijzeressen, waar noodig bijgestaan door onvoldoend bevoegde Inlandsche hulpkrachten.

Nu de Regeering zelve tot de oprichting van meisjesscholen wil overgaan, komt zij voor hetzelfde bezwaar te staan. De Regeering is echter, beter dan particulieren, in de gelegenheid om in het bezwaar te voorzien. Zij kan onderwijsinrichtingen in het leven roepen tot opleiding van leerkrachten. Uit het uitgebreide corps onderwijzeressen in gouvernementsdienst kan de Regeering de meest geschikte elementen uitzoeken en deze in het bijzonder voorbereiden voor de taak om onderwijs te geven aan normaalscholen en kweekscholen.

Dezen weg zal de Regeering inslaan.

De leerkrachten voor de Inlandsche meisjesscholen, alwaar de Inlandsche taal voertaal is, zullen worden gevormd aan meisjes-normaalscholen.

Deze scholen zullen zijn van het type der bestaande normaalscholen voor mannelijke leerlingen, behoudens zoodanige verandering van het leerplan, dat degelijk onderricht zal worden gegeven in huishoudelijke vakken. Deze normaalscholen zullen toegankelijk zijn voor leerlingen, die de Inlandsche school 2de klasse hebben doorloopen. De cursus zal vierjarig zijn.

Voor sommigen dezer Meisjesnormaalscholen zal intusschen het leerplan eene uitbreiding verkrijgen van groote beteekenis. In verband met het voornemen om in een deel der op te richten lagere meisjesscholen onderwijs in het Nederlandsch te geven, is men van oordeel, dat de onderwijzeressen dier scholen eenige kennis van die taal behooren te bezitten. Daarom zal in het leerplan van enkele meisjesnormaalscholen het Nederlandsch als leervak worden opgenomen. Dit onderwijs zal niet zoover gaan, dat de aldus opgeleide Inlandsche onderwijzeressen zelve les in het Nederlandsch zullen kunnen geven; aan de lagere meisjesscholen zal deze taal worden onderwezen door Europeesche leerkrachten van andere onderwijsinstellingen.

De vraag rijst: hoe men voor de eerst op te richten meisjesnormaalscholen aan de noodige onderwijskrachten zal komen?

De bedoeling is, dat in de toekomst het geheele personeel eener meisjesnormaalschool uit vrouwelijke leerkrachten zal bestaan, namelijk uit een Europeesche directrice en vier aan een kweekschool opgeleide en verder in huishoudelijke richting gevormde Inlandsche onderwijzeressen.

Voor het tegenwoordige ontbreken echter de geschikte vrouwelijke leerkrachten geheel en zal men zich dus aanvankelijk — behalve voor het onderwijs in huishoudelijke vakken — met mannelijke onderwijzers moeten tevreden stellen. Ook met deze wijziging in het plan zal het aantal beschikbare leerkrachten niet toelaten reeds dadelijk meer dan drie meisjesnormaalscholen in het leven te roepen. Deze zullen allen ook Nederlandsch onderwijzen. Twee daarvan, één in Midden-Java voor het Javaansche en één in Sumatra's Westkust voor het Maleische taalgebied, zullen gouvernementsscholen zijn; de derde — voor de Soendalanden — zal worden tot stand gebracht door eene in West Java opgerichte vereeniging, vermoedelijk te Bandoeng. Als hulde aan de nagedachtenis van Mr. C. Th. van Deventer heeft men het voornemen, aan deze school den naam van Van Deventer-school te geven.

Zoowel de Commissie tot voorbereiding der normaalschool in West-Java, als de Regeering, zijn van oordeel, dat eene particuliere vereeniging niet in staat is de voor zoodanige school vereischte leerkrachten te verkrijgen. Om die reden zal de Regeering voor die school gouvernements-leerkrachten beschikbaar stellen.

Aan de Meisjes-normaalscholen zullen internaten worden verbonden.

Indien de hiervoren besproken normaalscholen in voldoenden getale worden tot stand gebracht en zij een voldoend aantal onderwijzeressen afleveren, zal langs dien weg op bevredigende wijze voorzien kunnen worden in de behoefte aan leerkrachten voor de meisjesscholen, die zich van de Inlandsche taal als voertaal bedienen.

Ook het Hollandsch-Inlandsch meisjesonderwijs heeft echter dringend behoefte aan bevoegde Inlandsche onderwijzeressen; dit geldt niet alleen voor de Kartinischolen, maar evenzeer voor de gemengde Hollandsch-Inlandsche scholen van het Gouvernement.

Wanneer de zes reeds bestaande Kartinischolen na eenige jaren allen tot zevenklassige scholen zullen zijn uitgegroeid, zullen zij, volgens de voorgeschreven bezetting, nevens 18 Europeesche leerkrachten, 24 bevoegde Inlandsche leerkrachten behoeven. Tot dusver telt Java evenwel niet meer dan éene enkele Inlandsche vrouw, die de bevoegdheid heeft verkregen tot het geven van Hollandsch-Inlandsch onderwijs en het is niet te verwachten, dat de toelating van meisjes tot de kweekscholen voor mannelijke onderwijzers — gelijk thans geschiedt en nog zal worden uitgebreid — in dezen toestand noemenswaardige verbetering zal brengen.

Deze bedenkelijke toestand heeft den Raad van Beheer der Vereeniging „Kartinifonds" aanleiding gegeven, zich in Februari 1917 bij rekest tot den Gouverneur-Generaal van Ned.-Indië te wenden, met het verzoek de oprichting eener Kweekschool voor Onderwijzeressen ten behoeve van het Hollandsch-Inlandsch onderwijs in overweging te willen nemen. In dit rekest werd er op gewezen, dat de stichting en instandhouding van zoodanige kweekschool particuliere krachten te boven gaat, niet alleen op grond van de kosten, maar vooral omdat voor de leiding en het onderwijs de geschikte krachten niet te verkrijgen zijn. Voor eene meisjeskweekschool zijn noodig vijf Europeesche onderwijzeressen, die eene speciale voorbereiding hebben ontvangen voor de Indische talen en voor land- en volkenkunde. Eene particuliere vereeniging kan zulke leerkrachten niet vinden, noch in Indië, noch in Nederland. Alleen de Staat kan daarin voorzien, omdat deze, zoowel bij de eerste oprichting der school, als later bij het ontstaan van vacaturen door ontslag en verlof, uit een groot corps onderwijzeressen de meest geschikte krachten kan uitzoeken en met de voorbereiding dezer personen voor hare taak tijdig een aanvang kan maken.

De Regeering erkent de behoefte aan deze Gouvernementskweekschool. De eerste stap om daartoe te komen wordt reeds gedaan door aan geschikte Europeesche onderwijzeressen op te dragen zich door de studie van Indische talen en van land- en volkenkunde voor het onderwijs aan eene kweekschool te bekwamen.

Teneinde intusschen reeds voorloopig de beschikking te verkrijgen over eenige meerdere onderwijzeressen voor het Hollandsch-Inlandsch onderwijs, zullen eenige maatregelen worden getroffen ter bevordering van een stelselmatiger opleiding van meisjes aan de bestaande kweekscholen. Jaarlijks zal een vast aantal plaatsen voor die leerlingen worden beschikbaar gesteld; voorloopig drie bij elke der zeven kweekscholen. Verder zal worden voorzien in de behoefte aan een betere huisvesting der vrouwelijke leerlingen en aan Europeesch toezicht door toekenning van tegemoetkoming aan kosthuizen, waarvan de vrouw des huizes (bij voorkeur de echtgenoote van een der Europeesche onderwijzers) beheer en toezicht op zich neemt.

Tot spoedige voorziening in eene dringende behoefte kan dit plan van nut zijn. Het springt echter in het oog, dat het verre de voorkeur verdient de hier bedoelde meisjes in eene meisjeskweekschool te vereenigen. Op den leeftijd, welken deze meisjes hebben bereikt, is coëducatie weinig aanbevelenswaardig; daarenboven kan eene kweekschool voor mannelijke leerlingen niet het karakteristiek vrouwelijke onderwijs geven, dat voor aanstaande onderwijzeressen noodig is.

Alleen de stichting eener kweekschool kan op afdoende wijze voorzien in de leemte, die thans nog den bloei van het Kartini-onderwijs belemmert. Dit onderwijs zal daarna eene grootere vlucht nemen."

Stemmen uit de Eur. pers in Ned.-Indië.

Ethische pandhuis-exploitatie.

De redacteur voor Midden-Java van het „Soer. Hbl.", die het jaarverslag van den pandhuisdienst aan een nadere beschouwing onderwierp en er op wees, dat het gouvernement ondanks de steeds stijgende winsten met het bedrijf gemaakt, er niet toe schijnt te kunnen besluiten om de rente te verlagen, komt op bedoelden dienst terug en meent, na inlichtingen, van verschillende insiders ontvangen, dat zijn oordeel nog veel te gunstig was.

Niet alleen toch heeft het gouvernement niets gedaan om het rentetarief te verlagen, maar het heeft maatregelen getroffen om uit het bedrijf nog meer winst te kloppen dan tot dusver het geval was, zooals schr. met de z.g. A-panden tracht aan te toonen, welke panden een beleeningswaarde hebben tot en met ƒ 25, terwijl de rente 6 pct. per maand bedraagt. De panden met een hoogere beleeningswaarde vormen slechts ½ pct. van den totalen inbreng.

De rente van de A-panden werd niet langer berekend dan over 90 dagen; na dien tijd tot den datum van aflossing of verkoop was geen rente meer verschuldigd.

Volgens een bepaling, opgenomen in het jaarverslag over 1907, werden de niet-ingeloste panden in de meeste gouvernementspandhuizen eerst in de 7de maand van de beleening af verkocht.

Dit is voor de bevolking een zaak van groot gewicht; immers, hoe langer het duurt alvorens de panden verkocht worden, hoe meer kans en gelegenheid de inbrenger heeft zijn bezit te kunnen inlossen.

In 1912 werd echter beslist, dat overal de niet-ingeloste panden reeds in de 6de maand verkocht zouden worden, m. a. w. de beleeningstermijn werd met een maand verkort. Panden in Januari beleend moeten dus niet meer in Juli doch in Juni verkocht worden.

„Het directe gevolg van dezen maatregel was: dat het aantal beleeningen en het bedrag der rente belangrijk moesten toenemen, zoodat de bevolking zeer werd benadeeld."

Dat was heel iets anders dan verlaging van rente, die volgens geruchten voorbereid werd.

Daar elke beleener het recht heeft tot herbeleening zoolang zijn pand niet verkocht is, kan hij door zijn pandbriefje in te leveren en weer 90 dagen rente te betalen een nieuwe leening aangaan.

Waar nu de beleeningstermijn met een maand is verkort, moet ook de herbeleening een maand eerder plaats hebben.

Op de dagen, voorafgaande aan de pandveilingen, staat het bij de pandhuizen vol met menschen, die komen herbeleenen om hun goed van den verkoop te redden, maar daar velen niet voldoende contanten hebben om de nieuwe rente te betalen, gaan ze eerst ander goed beleenen, teneinde met het daarop verkregen geld de herbeleening aan te gaan.

De volgende cijfers leveren het bewijs, dat door verkorting van den beleeningstermijn het aantal herbeleeningen sterk toegenomen is:

Het percentage herbeleeningen in 1912 bedroeg 7.3 pct., 9.4 pct. in 1913, 10.80 pct. in 1914, 13.11 pct. in 1915 en 12.66 pct. in 1916, terwijl over de laatste 2 jaren het aantal herbeleeningen ± 13 pct. bedroeg van den inbreng; en daar in 1915 wel 12.80 pct. der panden verkocht werden, blijkt, dat bijna 26 pct. der panden niet op tijd gelost zijn.

Dat het percentage der verkochte panden opliep van 8.2 pct. in 1911 tot 12.8 pct. in 1915, moet, volgens bevoegde beoordeelaars niet alleen toegeschreven worden aan de hoogere taxaties, maar ook aan het vlugger verkoopen der panden.

Men zegt wel, dat gebrek aan ruimte tot vlugger verkoopen dwingt, doch dan moet voor meer ruimte worden zorg gedragen.

Volgens het oordeel van pandhuismannen, bevestigd door de cijfers, is de reusachtige vooruitgang van den pandhuisdienst in de laatste jaren voor een goed deel te danken aan het vlugger verkoopen der panden.

„Wij dwepen absoluut niet met den inlander en zijn niet ethisch in den zin, welken de regeeringspolitiek der laatste jaren daaraan schijnt te geven, doch wij achten het systeem van knijpen en uitzuigen van de bevolking door dezen gouvernementsdienst in de laatste jaren toegepast, kortweg schandelijk."

Atjeh.

De „Deli Courant" geeft het verslag van een interview met den heer van Sluys, benoemd tot resident ter beschikking, doch op speciaal verzoek in Atjeh gebleven. Daardoor heeft men in hem Atjehs toekomstigen gouverneur gezien.

Volgens den verslaggever merkte resident van Sluys op, dat hij moeilijk als Atjeh-specialiteit kon aangemerkt worden. daar hij nog slechts anderhalf jaar in het gewest werkzaam geweest is. Die tijd was echter lang genoeg om hem te overtuigen, dat er buiten Atjeh, ook onder de bestuursambtenaren, vrij algemeen een verkeerde meening heerscht omtrent den toestand.

Sprekende over de aanslagen, die voor en na gepleegd worden, merkte de resident op, dat dit toch niet speciaal een voorrecht van het gewest was. „U weet, dat vrijwel elke aanslag het gevolg is van den wil om te sterven. Maar de Atjeher, zoo min als de meeste inlanders, pleegt geen zelfmoord. Meestal is de ondergrond voor zijn daad zeer goed aan te wijzen. De menschen zijn maloe om een of andere reden, waardoor het leven hun een last wordt en dan zoeken zij een kafir, om hun den hemel te verzekeren. Maar dat wil niet zeggen, dat de oude wraakgedachte jegens de Europeanen den Atjeher nog bezielt."

Dat de slachtoffers vaak gewezen militairen waren, schreef de heer v. Sluys toe aan het feit, dat de zelfmoordenaar een Europeesch slachtoffer zoekt aan het station en dat de meeste beambten der Atjehtram gediend hebben. Hij verklaarde zelf alleen en ongewapend alle benedenlanden te hebben doorreisd, zonder dat hij eenig teeken van onwelwillendheid bespeurd had.

Aangaande de loopende geruchten over onrust, die hier of daar zou heerschen of geheerscht hebben, merkte de resident op, dat niet voor niets „katjouwen" een specifiek Atjehsch woord is, en dat waarschijnlijk nergens elders zooveel gekletst wordt.

Dat tijdens den autotocht van de Deli Automobiel Club alle kampongs, die gepasseerd werden, met troepen waren bezet en de bevolking verboden was, zich op weg te bevinden, sprak de heer v. Sluys categorisch tegen.

„Zooals overal, erkent de Atjeher reeds lang, dat onze bedoelingen met hem goed zijn en wanneer het aankomende geslacht volwassen zal zijn en opgegroeid onder onze leiding, onderwijs genoten heeft en ervaren heeft, dat onze bepalingen slechts tot zijn heil strekken, dan zal ook de laatste wraakgedachte, die misschien hier en daar nog heerscht, verdwenen zijn."

Sprekende over de moeilijkheid om een geschikten vervanger voor gouverneur Swart te vinden, meende de heer v. Sluys, dat men zich daar overdreven angstig voor maakte. Volgens hem staat Atjeh op verschillende punten er veel beter voor dan Celebes, waar het aantal militaire gezaghebbers grooter is dan in Atjeh, dat er nog slechts twee kent, n.l. te Blang Kedjren en te Lho Soe, welke beide eerlang vervangen zullen worden door civiele ambtenaren.

De pacificatie is veel verder doorgedrongen dan men denkt. De Atjeher mist echter, evenals de Boeginees, het onderworpene dat den Javaan kenmerkt. Fier heft hij het hoofd op en hij hurkt niet neer aan den weg, dien hij zelf mee aanlegde.

De hoofdplicht van den ambtenaar is vertrouwen te winnen en dat is aan gouverneur Swart gelukt gedurende zijn negenjarig bestuur, waarin hij een grondslag legde, waarop voort te bouwen niet die bezwaren zal opleveren, welke voorzien worden, al zal het noodig zijn, dat de opvolger de groote bestuursprincipes van den tegenwoordigen gouverneur volgt.

Het persoonlijke régime van den heer Swart heeft Atjeh zoover gebracht, dat het vertrouwen der bevolking niet meer een persoonlijk vertrouwen in den heer Swart is, maar wel degelijk in het Nederlandsche bestuur.

Van den invloed van groote Inlandsche bewegingen is volgens den heer v. Sluys weinig te merken. Enkele Maleiers zijn lid van de S. I., doch onder de Atjehers vindt deze geen volgers. „De Atjeher is te pienter. Die geeft zijn geld niet uit, wanneer hij niet zeker is, dat hij er wat voor terug krijgt. De druk der heerendiensten: 24 dagen per jaar, is niet zwaar, zoodat van de bestaande mogelijkheid om ze tegen een gemiddelde van *f* 6 af te koopen, nagenoeg geen gebruik gemaakt wordt.

Het taalvraagstuk.

In „De Indiër" wordt dit vraagstuk besproken door Tj. Mk. Na te hebben verteld, dat verschillende omstandigheden hebben meegewerkt om een eind te maken aan den toestand van isolement, waarin Indië vroeger verkeerde, na te hebben opgemerkt als een onloochenbaar feit, dat de Hindoe-Javaansche beschaving, zooals die in Indië bestond, er een was van niet-technischen aard, waardoor de in Indië gesproken talen misdeeld zijn in technische termen, terwijl de omstandigheid, dat de wetenschappen in Indië nog weinig beoefening hebben gevonden, abstracte begrippen ook nog geen uitdrukking in de taal heeft doen vinden, beweert de heer Tj. Mk., dat dit anders moet worden, dat uit de agrarische volkshuishouding een industrieele moet groeien en dat het niet te ontgaan zal zijn de taal met technische termen te verrijken, nieuwe woorden te scheppen voor nieuwe begrippen. Inziende wat een heksentoer het is nieuwe woorden te vinden, zou het niet te verwonderen zijn, indien het volk leentje

buur ging spelen bij een volk, wiens taal meer gecultiveerd is. En dat volk kan geen ander zijn dan het Nederlandsche.

Hiermee in verband brengt de schr. de vraag van het volk naar meer scholen met het Hollandsch als voertaal.

,,Intuïtief voelt het volk hier, dat zijn taal met den dag al minder aan de eischen voldoet, die daaraan moet worden gesteld in het leven van onze dagen.''

,,En het moet gezegd, in zijn duister verlangen, blijkt zoo'n volk toch altijd van den rechten weg bewust te zijn.''

Daar er volgens schr. in de toekomst door de nivelleerende werking van stoom en electriciteit geen rasverschillen meer zullen zijn, ,,omdat alle menschen dan allemaal zullen zijn van het gekruiste ras van ouders van zeer verschillende origine'', en ,,het verschil van mensch en mensch slechts zal zijn een verschil in intellectueele en moreele ontwikkeling'', acht hij het meer dan onzinnig om vast te houden aan de Indische taal (?), waarin alleen de Indiër ontwikkeld worden kan.

In plaats van een keuze te doen tusschen een der in Indië inheemsche talen, lijkt het schr. — de bekende ijverzucht tusschen de volkeren in aanmerking genomen — rationeeler om een geheel vreemde taal te nemen als de lingua franca voor alle Indiërs, wat niet anders dan het Hollandsch wezen kan.

En hij besluit aldus: ,,De Oostersche wijsheid leert, dat de dood het begin is van een nieuw leven. Een uitspraak, die ik onderschrijf. Zonder nu den profeet te willen uithangen, durf ik nu wel voorspellen, dat de eigen moedertaal ons liefelijker en schooner en mooier zal toeschijnen, wanneer door de regeering in sneller tempo dan tot dusverre het Hollandsch als een verplicht leervak wordt ingevoerd in de verschillende scholen. Zulks zal ten gevolge hebben, dat onze taal in de verdrukking komt, hetwelk tot reactie zal hebben, dat wij ons opmaken, om de eigen taal de plaats te hergeven, die haar toekomt. Maar dan zal het niet anders kunnen, of de taal zal er bij winnen, want ons geestesleven, verricht door wat in de taal der Westerlingen is geschreven, zal woorden en uitdrukkingen uit de vreemde taal overnemen, om ze te annexeeren in de eigen moedertaal.''

Suriname.

Een advertentie in de ,,N. R. Ct.'' van 22 Januari brengt het bericht, dat de heer Adrianus van 't Hoogerhuys op 2 Januari te Paramaribo is overleden.

Met het heengaan van dezen voortreffelijken burger heeft Suriname een groot verlies geleden. De heer van 't Hoogerhuys — Rotterdammer van geboorte — kwam omstreeks het midden van 1871 in Suriname aan. Na eenigen tijd zonder vaste aanstelling bij het Bouwdepartement werkzaam te zijn geweest, werd hij in 1873 tot opzichter bij dit departement aangesteld en reeds in 1879 tot chef benoemd. Hij bekleedde deze betrekking tot 1894, in welk jaar hij op zijn verzoek eervol uit 's lands dienst werd ontslagen. Niet evenwel om tot rustige rust over te gaan, maar om op te treden als hoofd van een particuliere industrieele onderneming, die hij tot aan zijn dood met rusteloozen ijver en groote zaak-kennis heeft bestuurd. Het getal openbare gebouwen en inrichtingen, tot stand gekomen terwijl hij chef van het Bouwdepartement was, is legio. Ook aan de stichting van Nieuw Nickerie — de nieuwe hoofdplaats van het District Nickerie — heeft hij een belangrijk aandeel genomen. Tal van honorifieke betrekkingen heeft hij gedurende zijn werkzaam leven waargenomen. Zoo was hij jaren lang lid van de commissiën, belast met het toezicht over de gevangenissen te Paramaribo en op het fort Nieuw Amsterdam. Van de commissie van onderwijs te Paramaribo is hij vele jaren lid geweest. Van 1895—1905 was hij lid der Koloniale Staten. Zijne adviezen in dit lichaam getuigden steeds van buitengewone zaakkennis en van diep inzicht.

Weinige Nederlanders hebben zich in Suriname zoozeer Surinamer gevoeld als Adrianus van 't Hoogerhuys en weinigen hebben zich in die mate mogen verheugen in de algemeene achting en liefde. Dit bleek toen hij in Juni 1911 den dag herdacht waarop hij vóór 40 jaren te Paramaribo voet aan wal had gezet. Heel Paramaribo stroomde naar zijn gastvrije woning en de Gouverneur — Mr. Fock — opende de rij der sprekers met een van groote waardeering getuigende rede. Bij K. B. van 28 Juni 1912 werd van 't Hoogerhuys benoemd tot buitengewoon lid van den Raad van Bestuur, uit welke functie hij in 1916 ontslag vroeg. Vermelden wij nog, dat hij officier was in de orde van Oranje Nassau. Bijna 46 jaar heeft hij in de kolonie geleefd en gewerkt. Suriname zal hem niet vergeten.

* * *

Onder het hoofd ,,*Surinaamsche Folklore*'' schrijft ,,De West'' van 12 October:

,,De gebroeders Penard, die zich reeds door menig werk over Suriname verdienstelijk hebben gemaakt, zijn thans een nieuw, interessant werk begonnen.

Zij zijn begonnen met de publicatie van tachtig anansitori's in het Journal of American Folklore. De aflevering van het tweede kwartaal dezes jaars bevat de vier eerste daarvan.

Waar de vrees bestond, dat deze aardige negervertellingen — die bij de bevolking zelve in onbruik beginnen te raken — verloren zouden gaan, juichen wij de publicatie ten zeerste toe.

De litteratuur daaromtrent is schaarsch tot dusverre.

Zoo nu en dan zijn er enkele gepubliceerd door Teenstra, Crevaux, Pater Rikken in ,,De Surinamer'', de zendeling Stähelin in Duitschland, Spalburg in zijn Bruine Mina, enz.

Dr. van Cappelle deed een ernstige poging om deze vertellingen in druk te vereenigen en heeft verleden jaar in de Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indië 39 anansitori's gepubliceerd.

Maar de publicatie, thans ondernomen door de gebroeders Penard, zal al het voorgaande overtreffen. Het zal een waardevolle collectie van 80 anansitori's zijn die — na verschijning in de afleveringen van genoemd Amerikaansch tijdschrift — naar wij hopen in een boek zullen worden vereenigd.

Vroeger werden de werken van Penard uitgegeven door F. P. en A. P. Penard. Eerstgenoemde is, helaas, overleden. Zijn plaats is blijkbaar ingenomen door T. E. Penard, die, vergissen wij ons niet, leeraar is aan een college in Massachusetts.

In de inleiding der anansitori's zeggen de schrijvers o. m.:

De Surinamsche neger is een uitstekend verteller, en menige der verzamelde vertellingen wijzen op zekeren kunstzin. Zooals te verwachten was zijn vele anansitori's van Afrikaanschen oorsprong, natuurlijk beïnvloed door de omgeving der Nieuwe Wereld. Sommige zijn ongetwijfeld van Europeeschen oorsprong, met de noodige karakteristieke veranderingen en toevoegingen. Van enkele is de oorsprong niet na te gaan.

De vertellingen verliezen veel aan waarde door de vertaling. Men moet doorkneed zijn in de eigenaardige uitingen van het Neger-Engelsch om ze ten volle te genieten. Ook is het onnavolgbare van den verteller, zijn wijze van uitdrukken, zijn stemdaling, zijn plotselinge uitbarstingen, zijn bewegingen, zijn nadoen van de spreekwijze van anderen, zijn zangerig verhaal en kleine coupletjes, de heele omgeving, wat alles niet teruggegeven kan worden in een vertaling en in een vreemd land.

De schrijver zet dan uiteen, dat de vertellingen anansitori's worden genoemd omdat anansi (de spin) in de meeste een hoofdrol vervult.''

Voorts deelt ,,De West'' mede, dat hetzelfde tijdschrift van de hand der zelfde schrijvers een zeer interessant artikel over steenen werktuigen — vooral bijlen — bevat uit het Indiaansche tijdperk in Suriname vóór de Europeaan daar zijn intrede had gedaan.

Het Amerikaansche tijdschrift hebben wij hier niet kunnen raadplegen. Met ,,De West'' hopen wij, dat de vertellingen in boekvorm zullen uitgegeven worden.

De vertellingen van Stähelin zijn te vinden in de ,,*Hessische Blätter für Volkskunde*'', Band VII, Heft 1 (1908) en Band VIII, Heft 3 (1909).

Voorts verwijzen wij den belangstellenden lezer

naar het artikel a n a n s i t o r i in de ,,*Encyclopaedie van Nederlandsch West-Indië*''.

* * *

In de November-afl. van ,,De Navorscher'' publiceert F. E. B a r o n M u l e r t interessante dingen uit het Rijksarchief in Zeeland betreffende Suriname. Het eerste stuk is een brief van 4 Juli 1675 van den waarnemenden gouverneur V e r s t e r r e, vermoedelijk gericht aan den raadpensionnaris van Zeeland P i e t e r d e H u y b e r t, denzelfden die het initiatief tot de verovering van Suriname had genomen. De naamlijsten door V e r s t e r r e overgelegd, doen zien hoe groot de blanke bevolking reeds was acht jaren na de verovering der kolonie.

Het tweede stuk is ,,*Het financiëel beheer van Suriname in 1679*'', een balans n.l., overgezonden door den Gouverneur J o h a n n i s H e i n s i u s.

De berekening geschiedde in ponden suiker van 1 stuiver het Amst. pond. Eigen munt bezat de ,,provincie'' Suriname niet en het uit Zeeland aangebrachte geld raakte spoedig buiten de circulatie. Zoo'n rekening leert veel merkwaardigs: zoo bedroeg de bezoldiging van een bottelier, een schoolmeester, een chirurgijn en een ,,geweldiger'' evenveel, n.l. *f* 300. Elk der twee predikanten genoot *f* 800.

B a r o n M u l e r t zou een goed werk doen wanneer hij zijn mededeelingen wilde voortzetten. Wij weten nog zoo weinig van den Zeeuwschen tijd van Suriname.

* * *

Groote vorderingen maakt de kennis van de aardrijkskunde van Suriname in het buitenland niet, trots al hetgeen er over de kolonie geschreven wordt.

Zoo vonden wij in de ,,Inleiding tot de Taalkunde en de Geschiedenis van het Nederlandsch'', door Dr. C. L e c o u t e r e, Hoogleeraar in de Nederlandsche Philologie te Leuven, in 1915 uitgegeven, op blz. 185 dezen zin: ,,In West-Indië (Suriname) werd Negerengelsch gesproken; sedert dit eiland terug aan Holland kwam (1816) heeft het Nederlandsch op die mengtaal ingewerkt.''

Het boek is bewerkt tijdens de bezetting van België door de Duitschers en de hoogleeraar zegt, dat hij niet alle werken heeft kunnen raadplegen, die hij wenschte, maar een atlas zal toch wel te vinden geweest zijn.

* * *

Uit de ,,N. R. Ct.'' van 22 Januari, Ochtendblad B, knippen wij het volgend bericht:

,,In Den Haag is Zondagavond opgericht de Vereeniging van Oost- en West-Indische Katholieken in Nederland, welke zich ten doel stelt om, in overeenstemming met de Katholieke beginselen, mede te werken aan de ontwikkeling en bloei van onze koloniën en voorts den band tusschen deze en het Moederland vaster te maken. Er is een voorloopig bestuur samengesteld, bestaande uit de heeren mr. W. J. M. Brantjes van Rijn, voorzitter, mr. M. J. D. Claessens, mr. W. K. S. van Haastert, O. L. Helfrich, dr. J. C. G. Vrient en N. J. F. Collinet, die als secretaris optreedt.

Lid van deze vereeniging kunnen worden Katholieken, die in Oost- of West-Indië vertoefd hebben, benevens diegenen in Nederland, die belang stellen in onze Koloniën.''

WAT DE INLANDER ZEGT.

Opbloei van Islamitisch Leven. In Soerakarta begint de gosdienstzin ook op te leven — schrijft de *Oetoesan Hindia* — vijf jaren geleden was het daar anders. De bevolking begint nu den Islam zuiver te houden van vreemde smetten: o.a. het branden van wierook, het offeren aan oude kanonnen en heilige boomen. De mooie groote missigit is elken Vrijdag vol bezoekers van elken stand en elke kunne; laatkomers moeten zich met een staanplaats buiten het gebouw vergenoegen. Twee kranten en verscheidene vereenigingen helpen den godsdienstzin verhoogen. Behalve ,,*Madrasah Mambangol Ngeloem*'' zijn er vele inrichtingen voor godsdienstonderwijs: te Pasar Kliwon, Kepatian, Bojolati en Sragen. Onder de leiders van ons volk zijn velen, die medewerken tot den opbloei van ons godsdienstig leven.

,,Is het waar, dat de Javaan geen vertrouwen heeft in de Regeering van Ned.-Indië?'' Zoo luidt het hoofd van een artikel in de *Oetoesan Hinda*. ,,Hoe 't vroeger geweest is — alzoo de schrijver — toen de bevolking van Java onder haar eigen hoofden stond, leeren de tegenwoordige ouders hun kinderen niet. De toenmalige heerschers in hunne kratons te Banten, Tjirebon en Mataram, zorgden alleen voor zich zelf en de hunnen; het volk was voor hen niets. — Denk maar eens aan den wreeden, bloeddorstigen, Sultan Hamangkoerat! Hoe worden de graven van die monsters door duizenden bezocht en die allen offeren in hun onwetendheid. Of de bevolking in de Regeering gelooft? Ruw en onzedelijk waren de Nederlanders, die voor het eerst in ons land kwamen. Mannen als van Deventer, van Hinloopen Labberton, Rinkes en Hazeu, waren er toen nog niet. Zij drongen toen hun kultuur en geloof aan het volk van Indië op en vroegen daarvoor in ruil produkten des lands tegen ongehoord lage prijzen. Zij, die toen afkeerig bleven van der Christenen godsdienst, werden wel eens dood geschoten. Vele bedaagden onder hen herinneren zich nog den druk van het kultuurstelsel. En toch, de druk van den Nederlander ondervonden, wordt overtroffen door dien, waaronder onze eigen vorsten het volk deden zuchten.

Vele nieuwe regelingen, door het huidige gouvernement getroffen, worden door den Inlander met wantrouwen beschouwd, omdat deze regelingen steeds verhooging van den belastingaanslag meebrengen. De opiumpacht verdween en werd vervangen door de regie en het opium werd duurder. De pandhuispacht verdween en met de gouvernementspakhuizen kwam geen verlaging van den rentestandaard, daarentegen wel véél omslag en formaliteiten. In de dessaloemboengs en de afdeelingsbanken ziet de dessaman bedrog. Hoe komt dit alles zoo? De betrokken ambtenaren geven de bevolking geen inlichtingen. ,,Dit is zoo van hooger hand bevolen!'' is altijd het antwoord op de gestelde vragen. Een *mantri loemboeng* maakte den Controleur van het Binnenlandsch Bestuur met eenige vragen bekend, die de bevolking gaarne beantwoord zag. De Controleur vloekte en snauwde rood van boosheid: ,,'t Is niet noodig daarop te antwoorden.''

Voor den dessaman is het gezag in den *loerah* belichaamd. Waar hij nu den *loerah* den opziener van een suikerfabriek ziet gehoorzamen, meent hij, dat de Europeanen van de fabriek de representanten van het Gouvernement zijn. Bedrog en slechte behandeling, van de zijde dezer Europeesche particulieren ondervonden, hebben grieven tegen het Gouvernement tengevolge. Deze begripsverwarring wordt grooter, waar de dessaman opmerkt, dat de Inlandsche ambtenaar steeds de belangen der Europeanen behartigt en de politie verschil maakt tusschen de Europeanen en Inlanders. Deze laatsten worden reeds op verdenking alleen gevangen gezet.

Sedert het optreden van de *Sarikat Islam* begint de Inlander echter in te zien, dat vele dier grieven voor rekening komen van de vertegenwoordigers van het Gouvernement. In het Gouvernement zelf begint de Inlander hoe langer hoe meer vertrouwen te stellen. Daarom is het zoo jammer, dat er stemmen uit de Europeesche bevolking opgaan, die de pogingen der Regeering den afstand tusschen haar en de bevolking steeds kleiner te maken, laken, zoodat er weer verwijdering komt. En zie, de Regeering schijnt dit goed te vinden, althans zij zwijgt. Wie den Javaan vijandig zijn, beweren ook, dat hij geen geloofwaardig getuige is voor de rechtbank en dat hij niet graag getuigt. Dit laatste nu is waar. De Inlandsche getuige gevoelt zich even onbehagelijk als de beklaagde, want hij wordt uit zijn werk gehaald. Hij lijdt hierdoor schade, die hem niet vergoed wordt. Wordt hiermede rekening gehouden en worden deze grieven weggenomen, dan houdt de tegenzin van den Javaan om getuigenis af te leggen op en dan zullen er vele zaken, die nu de wanhoop zijn van den politierechter, tot klaarheid komen.

De Raad van Justitie strafte mr. van Haastert niet zoo zwaar, als hij 't een Inlander zou gedaan hebben, uit overweging: ,,het gevaar voor gezagsondermijning door het schrijven van een Inlandschen journalist is grooter, dan wanneer de journalist van Europeeschen landaard is; de invloed ten kwade op onontwikkelde Inlandsche lezers is grooter, dan die, op ontwikkelde Europeesche lezers geoefend.'' Met deze overweging gaan wij niet accoord. Wij deelen de meening van de *Neratja*, dat het waar is, dat de Justitie onderscheid maakt tusschen Europeanen en Inlanders.'' Alzoo de *Oetoesan Hindia*.

Evolutie of Revolutie? In hetzelfde blad schrijft *Tondo Dipo* over dit onderwerp o.m.: ,,Iedereen weet

dat de Inlander van onze eeuw zeer vooruitstrevend is. Hij streeft naar velerlei zaken, die in deze tijden voor hem bizonder noodig zijn. Voorbereiding en opleiding zijn echter vóór alles noodig en die kan de Inlander niet opdoen, noch hier, noch elders, want hij is als een kind, dat zwaar ziek ligt. Vóór het naar school kan gaan, moet het eerst volkomen genezen zijn. Wil de geneesheer het zieke kind met succes behandelen, dan moet hij in de eerste plaats een juiste diagnose stellen; dan pas komen de geneesmiddelen. Het kind geneest en kan naar school gaan.

Zoo kunnen ook wij niet maar luk raak aan het werk gaan. Als onze leiders den verkeerden weg kiezen of zich vergissen in de deur, die ze onberaden ontsluiten, dan zijn zij, die hen volgen, verloren. Wordt nu de Inlander bij een zieke vergeleken, dan dient ook de ziekte genoemd, waaraan hij lijdt. De Inlander is besluiteloos, radeloos. Want veel en verschillend zijn de kwellingen, welke hij te verduren heeft van bestuursambtenaren en kapitalisten. Kan de dokter den Inlander van zijn ziekte genezen en zijn kwellingen doen ophouden? Dan is hij gezond en kan hij beginnen zich de kundigheden eigen te maken, die deze tijden hem voorschrijven op te doen. Brengt de geneesheer geen genezing, dan kan de Inlander zich niet oprichten van zijn *balé-balé* (rustbed) zouden de gewenschte geneeskrachtige kruiden gevonden kunnen worden? Wat onze broeders en leiders er tegen aangewend hebben, heeft gefaald. De landswetten? Die zijn er altijd geweest, ook rechtbanken en politie. De bedoeling van dat alles is goed, maar de kranke blijft krank, de kwellingen duren voort. Daarom verwachten wij ook niets van wet en recht. Zij zijn het arcanum niet, evenmin als later rechtszekerheid het probate geneesmiddel blijken zal. Tegen den ambtenaar en kapitalist is geen kruid gewassen.

Welke deur is 't, die wij door moeten, de deur der evolutie of die der revolutie? De „*wiworo katentreman*" of de „*wiworo paramehan*"? Zullen wij de wereld van de vrede (damai) of de wereld der vernieling *(Karoesoekan)* zien?"

Het „Sarekat Islam" Congres. Dit werd den 21en October j.l. te Batavia geopend. Zaterdagochtend 7 uur (20e t. v.) werd een vóórvergadering gehouden door de leden van het Centrale Bestuur der *S. I.* met afgevaardigden van de locale vereenigingen. In den avond had een bestuursvergadering plaats, waarin de punten besproken werden, die Zondag in de Openbare Vergadering aan de orde zouden worden gesteld.

Zondagochtend dan, had de eerste openbare vergadering plaats en aan de orde werden gesteld als punten van behandeling: Zelfbestuur, Particuliere landerijen. De president van de C. S.I., Tjokroaminoto, opende de vergadering, waarna Abdoel Moeis een historische beschouwing gaf over het bestuur in Indië. De voorzitter van de plaatselijke S. I. te Semarang bepleitte een geleidelijken weg tot een overgang. De andere spreker was meer voor een „djalankeras". Wat hij hiermede bedoelde werd niet nader aangegeven. Het tweede punt werd door dezelfde sprekers en Hadji Hasan, president van de Bezoekische S. I. ingeleid. Abdoel Moeis gaf de vergadering in overweging denzelfden weg te bewandelen als de bevolking in Oost-Java gedaan had.

De voorlezing van het nieuwe Staatsblad, waarin opgenomen is het toekennen van kiesrecht aan verschillende Inlanders, wekte zeer den lachlust op van het Centraal Bestuur. (Dit Staatsblad was vertaald en werd op de vergadering verspreid). Het volgende voorstel tot wijziging werd gedaan: Het kiesrecht uit te breiden, zoodat alle Inlanders van 21 jaar kiezers worden en het doen vervallen van den eisch van de kennis van het Hollandsch spreken, met verheffing van het Maleisch tot voertaal. In een volgende vergadering zou nader op dit onderwerp worden terug gekomen. — Ter vergadering waren o.a. aanwezig de heeren Dr. Hazeu, regeeringsadviseur voor Inlandsche zaken, Folkersma van het bureau voor volkslectuur, Kerkkamp, gemeenteraadslid, Mr. Cohen Stuart en Gertie, ambtenaren van Algemeene Secretarie, zoomede de politie.

Zondagavond had weer een bestuursvergadering plaats van 9—12 uur. Op een der te houden vergaderingen zou ook nog besproken worden het strafprocesrecht en de vaststelling van candidaten voor den Volksraad. Woensdagavond d.a.v. zou in een vergadering de defensie van Indië behandeld worden, waarbij een motie inzake „Indië Weerbaar" door het centraal bestuur aangeboden zou worden. Op dien avond zou Abdoel Moeis een verslag uitbrengen over zijn reis naar Holland als lid van de deputatie „*Indië Weerbaar*". Het congres zou de geheele week duren. Op het programma stond ook een excursie van de deelnemers aan het congres naar een of meerdere particuliere landerijen. *(Kaoem Moeda)*.

Een Verzoek. In de bladen is het volgende verzoek van *Ngabei Dwidjosewojo* opgenomen. Bij mijn terugkomst in N. I. vernam ik van verschillende kanten, dat een landgenoot, afkomstig van Semarang, tijdens mijn afwezigheid, getracht heeft mij bij de Regeering zwart te maken. Door middel van de pers en door de autoriteiten te Batavia op slinksche wijze in te lichten, heeft hij beweerd, dat ik de Regeering bedrieg, want dat het hoofddoel van mijn streven is: de Nederlanders uit Indië verdreven worden. Dit zou lijnrecht in tegenspraak zijn met het bericht mij ter oore gekomen, lang vóór mijn vertrek naar Holland, n.m. dat dezelfde landgenoot onder de Inlanders de meening heeft verkondigd, dat ik bij de Regeering een wit voetje trachtte te verkrijgen en aldus mijn eigen volk verried. Daar ik me zelf van geen schuld bewust ben en nu niet kan ingaan op allerlei praatjes van buiten, verzoek ik bedoelden persoon beleefd mij *in het openbaar* te willen beschuldigen, teneinde te kunnen zien, wat hij mij eigenlijk ten laste legt en opdat ik mij verdedigen kan.

WAT DE CHINEES VERTELT.

Tehuis voor Chineesche Meisjes. Den 17en October l.l. had de opening plaats dezer inrichting Groenoeng Sahari (Batavia). Mevr. v. Limburg Stirum kwam om kwart over elf op het feestterrein aan, vergezeld door den adjudant d'Engelbronner. Mr. van Walsem hield een welkomstrede, waarin hij dank zegde voor de belangstelling der aanwezigen, aan de hooge gast gravin van Limburg Stirum, die bij de vele blijken van hare belangstelling in het lot der nooddruftigen in N. I. ook thans weer een bewijs van haar medeleven gaf. Dit gaf der Vereeniging goeden moed voor de toekomst. Mevrouw van Limburg Stirum opende daarop met een enkel woord het „Tehuis". De Majoor der Chineezen bedankte in het Maleisch. Een keurige collectie handwerken, vervaardigd door de reeds in het huis opgenomen Chineesche meisjes, was tentoongesteld. Het huis zelf was feestelijk versierd met guirlandes en bloemen. Mevrouw van Limburg Stirum werd bij haar komst een bouquet aangeboden. Onder de aanwezigen waren de heeren Jhr. Mr. A. C. de Graeff, vicepresident van den Raad van Indië, Mr. W. Sonneveld, lid in den Raad van N. I., H. Carpentier Alting, Directeur van Binnenlandsch Bestuur, Mr. H. J. Scheuer, Directeur van Justitie, de Chineesche consul-generaal, zuster Gunning, de bekende armenverpleegster, de Directrice van het Tjikinigesticht, de heer van Wayenburg van de immigratie-commissie, en de majoor der Chineezen met tal van officieren. *(Perniagan)*.

Een Vergelijking. Als men zijn geluk van een ander verwacht — alzoo *J. Chinaman* in de *Djawa Tengah* — neemt men aan dezen een voorbeeld. Mijn vriend en ik werken beiden bij één en hetzelfde handelshuis en werken even hard. Ik krijg opslag en mijn vriend niet. Deze is te verstandig mij om mijn geluk te benijden, doch haat nu den patroon, die z.i. niet rechtvaardig is. De Indo haat den bevoorrechten Totok, maar durft den patroon, die het onrecht schiep, zijn wrevel niet openlijk te toonen.

Help U zelven. In de *Tjahaja Timor* lees ik — alzoo dezelfde *Chinaman* — het uit de *Straits Times* overgenomen bericht, dat op verlangen der ouders met September (van het vorige jaar) aan de leerlingen van het *Institiut Francis* te Malakka ook onderwijs gegeven wordt in Latijn. Malakka en ommelanden tellen samen minder inwoners dan Batavia. Hoewel men hier in N. I. verzocht heeft om Latijn op het leerplan van het middelbaar onderwijs te brengen, is men nog steeds bezig de inwilliging van dit verzoek „te overwegen". De koloniale regeeringen mogen al van elkander verschillen, beiden zijn er toch van overtuigd, dat onderwijs de grondslag is van alle maatschappelijken vooruitgang. Of zijn wij minder trouw aan ons gouvernement dan het volk

van Malakka aan het zijne? Alle verplichtingen, ons door het gouvernement opgelegd, komen wij toch na? De Regeering weet toch, hoe noodzakelijk het Latijn is? Dat langdurige overwegen en nog eens overwegen begint ons op den duur te vervelen. Of denkt soms de Regeering dat wij voor dit onderwijs nog niet rijp genoeg zijn? Laten wij — zoo wekt hij de ingezetenen van N. I. op — die onrijpheid dan van ons afschudden en niet langer op de regeering wachten, wat betreft de vervulling van onze wenschen ten aanzien van het onderwijs. Het schijnt, dat de Regeering daarvoor niet het noodige geld over heeft, uit overweging, dat Indië haar toch zal worden afgenomen, góedschiks, dan wel op andere wijze. Laten wij dus hoogere ontwikkeling elders zoeken en een studiefonds in het leven roepen om de kosten te bestrijden van diegenen die voor studie in aanmerking komen. (Zoo luidt Chinaman's raad).

Japansche Stoomvaartlijnen. Wij vernemen, dat de *Osaka Eho Shen Kwaisha*, behalve de tegenwoordige route, hare schepen ook in de vaart zal brengen op de havens van Singapore, Sumatra, Java, Celebes en Borneo. Deze dienst zal dus voornamelijk der Paketvaart concurrentie aandoen. Gewacht wordt echter nog op de toestemming der Japansche regeering. *(Pewarta Soerabaja)*.

Soetan Casajangan. Hetzelfde blad vernam, dat de wel bekende *Radjioen Soetan Casajangan Seripoda*, hulponderwijzer aan de kweekschool voor Inlandsche onderwijzers te Ambon, thans tijdelijk ter beschikking gesteld is van den Direkteur van Binnanlandsch Bestuur, teneinde door dezen te worden toegevoegd aan den assistent-resident ter beschikking van genoemd departementshoofd, J. H. Nieuwenhuys, belast met werkzaamheden in verband met de uitgifte van Maleische verzamelingen van voorschriften ten dienste van het Inlandsche Bestuur.

Van Vreemde Koloniën en Verre Landen

Japan-Amerika-Argentinië.

Japan heeft onlangs de onderhandelingen met de V. S. afgebroken, die op touw waren gezet om tot een handelsverdrag te komen. J. wenschte van de V. S. staal en ijzer te hebben, maar Amerika verlangde daartegenover dat J. meer scheepsruimte zou beschikbaar stellen dan de 150.000 ton, die 't daarvoor wilde afstaan. A. hield, naar beweerd wordt, aan zijn eisch vast, omdat 't meende J. door gebrek aan de noodige grondstoffen tot toegeven verplicht te zien. Thans zou de J. gezant te Buenos Ayres de Argentijnsche regeering verzocht hebben, den uitvoer van metalen toe te staan. Wordt hieromtrent overeenstemming verkregen, dan zou J. de hulp van de V. S. voor staal en ijzer niet meer noodig hebben. De steun van J. zou Argentinië ook ten goede kunnen komen voor zijn uitvoer van graan, waaraan, naar 't heet, de bondgenooten van J. tot nu toe drukkende voorwaarden verbinden.

Naast dit laatste gedeelte van 't bericht treft 't wel eenigszins elders te lezen, dat de senaat in Argentinië met algemeene stemmen de overeenkomst met Engeland en Frankrijk betreffende den verkoop van den Arg. korenoogst heeft bekrachtigd.

Castro.

Men zal zich herinneren hoe de waarnemend president ven Venezuela Gomez, zich tot hoofd van de republiek verklaarde terwijl de president Castro een buitenlandsche reis maakte. Castro heeft daarna meerdere pogingen gedaan om op de oude plaats terug te keeren, maar hij moest ervaren, dat men in Venezuela niet erg naar zijn terugkomst verlangde, terwijl de steun hem van buiten af verleend, niet sterk genoeg was om met geweld de verlaten troon te heroveren. Eerlijk gezegd schijnt 't goed te gaan onder 't bestuur van Gomez en kan 't verlangen van binnen- en buitenland dus aan Castro dan ook bezwaarlijk steun geven.

Intusschen is hij blijkbaar nergens een gewilde gast. „De West" althans vertelt, dat de voormalige dictator, niet meer is dan een banneling. Op Trinidad vertoevend, is hem aangezegd, dat de Engelsche regeering zijn aanwezigheid niet langer wenscht toe te staan op Britsch gebied. Hij trachtte toen overtocht te krijgen naar Frankrijk, maar de Fr. regeering seinde, dat zij hem als ongewenschte vreemdeling beschouwt. In New-York was de behandeling vijandig. Hij hoopt nu naar Italië te kunnen gaan. Lukt hem dit niet, dan keert hij zich, ten einde raad, tot zijn eigen land en denkt hij erover, onder zekere voorwaarden, zijn lot in handen te stellen van Gomez, die hem verdrongen heeft. Sic transit gloria!

De toekomst van Midden-Afrika.

In de jaarvergadering van de Ligue coloniale française, den 22en Dec. ll. te Parijs gehouden, vormde de rede van den gouverneur-generaal van Fr. Midden Afrika, den heer Angoulvant de hoofdschotel. Wij geven er eenige momenten van weer. Reeds sedert vijf maanden wachtte de hooge bestuurder op een gunstig oogenblik voor zijn vertrek. Hij sprak een groot vertrouwen uit in de toekomst der kolonie, zoowel door de bewonderenswaardige rijkdommen, die hij wist dat zij schenken kan, als door 't weerstandsvermogen waaraan zij blijk heeft gegeven sedert 't uitbreken van den oorlog, op politiek, financieel en economisch gebied.

Zij heeft grooten steun gegeven bij de vermeestering van Kameroen. Vier kolonnes rukten de Duitsche bezitting binnen en vermeesterden deze. Niettegenstaande de opheffing van 't subsidie van 668000 fr., heeft zij evenwicht weten te brengen in haar budgetten en de bedragen in de reserve-kassen nemen toe. De handelsomzet was in 1911 ruim 47 millioen fr., in 1913 ruim 57 millioen, hij daalde in 1915 tot 22 millioen, steeg in 1916 reeds tot 31 millioen en belooft zoo, den oorlog ten spijt, weer op 't vroeger bedrag te komen. Hiervoor komt hulde toe aan den vorigen G.-G., den heer Merlin, door wiens toewijding de kolonie zich hare kracht bewust is geworden.

Een decreet van 8 Juli 1917 heeft Kameroen onder 't beheer gebracht van den G.-G. van Midden-Afrika, hierdoor zal eenheid in 't bestuur en in de ontwikkeringsvoorwaarden van 't vergroote gebied kunnen worden gebracht. Het doortrekken van de door de Duitschers aangelegde spoorwegen is reeds in studie genomen.

De heer Angoulvant is voornemens een eerste leening te vragen van 22 millioen fr. voor werken, die geen uitstel gedogen, hiertoe rekent hij:

1°. Spoorweg van Brazzaville tot de kust	fr.	14.950.000
2°. verbetering van kust- en riviertoestanden	,,	500.000
haven van Pointe noire	,,	3.050.000
haven van Kaap Lopez	,,	500.000
rivierhaven van Brazzaville	,,	170.000
3°. bestuursinstellingen	,,	2.000.000
radioelectrisch net	,,	750.000

Maar 't verbeteren van de verkeersmiddelen is niet 't eenig noodige. De slaapziekte, die met uitroeiing der bevolking in eenige streken dreigt, moet bestreden worden. De Inlander moet leeren de rijkdommen, die zijn land bieden kan, tot hun recht te doen komen. Hij moet beschermd worden tegen bestuursmisbruiken en opgevoed tot geregelden arbeid, die zijn welzijn ten goede zal komen. De omzet van zijne producten voor de Europeesche markt, zijn ontwikkeling tot meer weten en meer recht van medespreken, zijn moreele en sociale opvoeding, vragen volle aandacht. Na uiteengezet te hebben wat andere landen reeds hebben gedaan om de slaapziekte te bestudeeren en te bestrijden, deelt de nieuwe G.-G. mede, dat hij heeft gevraagd gedurende 10 jaren minstens 500.000 fr. op 't budget te brengen. Voor 1918 is dit reeds geschied. Een commissie is reeds benoemd om de zaak te regelen en tot uitvoering te brengen.

Uitvoerig werden de voornemens daarna uiteengezet voor de uitbreiding van de beschikbare werkkrachten, om aan de rubber-, copra-, koffie- en houtproductie een hooge vlucht te kunnen bezorgen. Bovendien moet aan 't moederland 't geloof worden bijgebracht, in de toekomst van de kolonie, zonder die hulp komt niets tot stand.

OOST- EN WEST-INDISCH LITERATUUR-OVERZICHT.

Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederl.-Indië.

Van dit tijdschrift verscheen van deel 73 de 3e en 4e aflevering met bijzonder rijken inhoud, als:

Eenige mededeelingen betreffende de beelden en fragmenten van Boroboedoer in 1896 geschonken aan Z. M. den Koning van Siam (met 9 platen), door T. van Erp. Deze mededeelingen werden ulto. 1910 (toen schr. nog belast was met de restauratie van den Boroboedoer) opgesteld en door hem aan de Directie van het Bat. Gen. van Kunsten en Wetensch. voor haar tijdschrift aangeboden. De bijgevoegde illustraties geraakten echter in het ongereede, van daar de vertraagde publicatie in een ander periodiek. In het artikel lezen we, dat door de Ind. Reg. aan den Koning van Siam zijn geschonken: vijf Boeddha-beelden, twee leeuwen en

eenige ornamenten (waaronder het eenigste exempl. van een raksasa of tempelwachter), alles door den Koningzelf uitgezocht en voor rekening van den lande van Boroboedoer naar Semarang vervoerd met 8 ossekarren, en vervolgens per stoomschip Chamrone naar Bangkok overgebracht. Schr. onderwerpt deze stukken aan een nadere bespreking en spreekt zijn teleurstelling uit over de onherstelbare verliezen.

De heer M. Joustra geeft een aantal door hem uit het Toba-Bataksch vertaalde verbodsbepalingen, eertijds bij de Heidensche Bataks der Tobasche landen van kracht.

De heer B. Hoetink publiceert een belangwekkend opstel over So Bing Kong, het eerste hoofd der Chineezen te Batavia (1619—1636); men vindt hierin alles bijeengebracht wat in gedrukte en onuitgegeven (in de archieven berustende) stukken over dien eersten kapitein-Chinees en zijn naaste verwanten werd aangetroffen. De historische waarde van dit artikel wordt nog verhoogd door de toevoeging van eenige facsimile's en een nimmer gepubliceerd kaartje van het fort Jacatra en omgeving in 1619.

De heer P. H. van der Kemp, wiens talrijke historische studiën eerst later tot hun volle recht zullen komen, schrijft eene verhandeling, getiteld: P. T. Chassé's werkzaamheid als commissaris voor de overneming van Makassar en onderhoorigheden gedurende Sept.-Oct. 1816, blijkens eenige van hem uitgegane en nog niet uitgegeven rapporten.

Van wijlen Prof. Dr. H. Kern nog een drietal nagelaten studies, nl. Zang VI van het Oud-Javaansche Ramayana in vertaling. — Over de beteekenissen van het woord Barhala. — Een en ander over Koning Jayabhaya (die in de 11e eeuw der Çakajaartelling over een deel van Java heerschte).

De heer A. K. A. Gijsberti Hodenpijl publiceert eenige stukken uit het oud-koloniaal archief, welke betrekking hebben op de (mislukte) pogingen van G. G. van Imhoff tot het aanknoopen van handelsbetrekkingen met Spaansch-Amerika in 1745 en 1746.

De afl. wordt besloten met een interessante beschouwing van den heer J. W. IJzerman over de belegering van het fort Jacatra (22 Dec. 1618—1 Febr. 1619), die o.a. belangrijke aanvullingen bevat en misstellingen verbetert van het door andere historici ten deze gepubliceerde. Verder is het den heer IJ. gelukt de namen op te sporen van de schrijvers der beide, tijdens die belegering in het fort gehouden, journalen.

Landsverordeningen van Inlandsche vorsten op Bali.

Als uitgave van het Kon. Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië is (bij M. Nijhoff te 's-Hage) verschenen een werk van den heer F. A. Liefrinck: Landsverordeningen van inlandsche vorsten op Bali.

Evenals de Balische vorsten van Lombok, hadden ook de inlandsche bestuurders der Balische landschappen Kloengkoeng, Karangasem, Boeleleng en Djambrana in de tijden dat zij nagenoeg geheel onafhankelijk waren van eenig Europeesch gezag, de gewoonte schriftelijke verordeningen uit te vaardigen met betrekking tot het bestuur van het land of de regeling van huishoudelijke aangelegenheden en de rechtspleging. Deze verordeningen (paswara's) werden door den heer L., die beter dan iemand anders zich met de taal, zeden en gebruiken der Balineezen vertrouwd heeft gemaakt, persoonlijk en meestal ter plaatse verkregen en thans in Balineeschen en Hollandschen tekst uitgegeven.

De schr. behandelt de stof op ongeveer dezelfde wijze als hij dit deed in zijn geschrift over de landsverordeningen der Balische vorsten van Lombok (1915), n.l. door verdeeling in een aantal afdeelingen, die een bepaald onderwerp behandelen, telkens voorafgegaan door eenige algemeene toelichtingen.

Nederl. Zendingsbode.

No. 2 van de ,,Nederl. Zendingsbode'' (thans om de 14 dagen in plaats van wekelijks verschijnend) bevat o.a. een artikeltje onderteekend B. C. (= Jonkvr. H. B. de la Bassecour Caan) over het tatoeëeren in den Ned. Indischen Archipel.

Indologenblad.

In het Nr. van 24 Jan. een artikel van W. J. Leyds, waarin deze zich beklaagt over achteruitzetting der belangen van de candidaat-Indische ambtenaren.

Eerst werd in 1916 het Kon. Besluit uitgevaardigd tot toelating van doctorandi in rechts- en staatswetenschappen via het ,,Indologisch examen'' tot den dienst bij het binnenlandsch bestuur in Ned.-Indië. Eerste reden tot ontevredenheid bij den schrijver.

En nu weder heeft een ministerieele beschikking (van 19 Nov. 1917) het mogelijk gemaakt, dat Nederlanders van algemeene ontwikkeling, aanleg voor- en inzicht in administratief werk, met ,,als regel'' H. B. S. of gymnasium-eindexamen, benoembaar zullen zijn tot commies-redacteur, referendaris, administrateur en departements-secretaris bij de departementen van alg. bestuur in Indië, — ook indien zij niet voldoen aan de daarvoor bij het Kon. Besluit van 11 Maart 1907 gestelde eischen van benoembaarheid. Tweede reden tot ontevredenheid bij den schrijver.

In het Kol. Weekblad van 20 Dec. Ao. Po. vindt men den volledigen tekst der door schr. gelaakte ministerieele beschikking.

Verder deelt in dit Nr. onder het opschrift ,,Borneosche schetsen'' een jong ambtenaar (de onderteekening U. J. Weg zal wel een pseudoniem zijn) zijn gewaarwordingen en indrukken mede bij het betrekken zijner standplaats Barabai.

Cultura.

Het Januari-Nr. bevat het eerste gedeelte eener studie van den heer P. C. van der Wolk: Onderzoekingen betreffende den cocospalm (verricht aan het Laboratorium der Selectie- en Zaadtuinen te Buitenzorg). Schr. laat zijn eigenlijke onderwerp door eenige algemeene beschouwingen voorafgaan, waarin hij in krachtige bewoordingen de aandacht vestigt op de betrekkelijk jeugdige en opkomende klappercultuur; van een flink aangepakte klappercultuur verwacht hij onschatbare voordeelen, want — zegt schr., in bewondering gerakend — ,,de wereld beleven we als een reusachtig, plantenvet vretend monster. En dat monster vraagt àl maar meer; de vraag is veel grooter dan het aanbod. Fancy-prijzen zijn er in de laatste jaren voor copra gemaakt. Wie niet blind is, ziet daar een toekomstartikel van eerste orde. In een krachtige, doelmatige en snelle, direct met energie aangepakte klappercultuur, ligt de grondslag van een nieuw brok koloniale rijkdom. Op dit plantenvet drijft een nieuw stuk van Indië's toekomst......''

Maandblad der samenwerkende Zendings-corporaties.

Onder dezen titel verschijnt een nieuw zendingsperiodiek, dat een voortzetting is van de ten grave gedaalde Maandberichten van het Ned. Zendelinggenootschap en de Utrechtsche Zendingsvereeniging.

Ook zullen er mededeelingen van het Sangi- en Talaud-Comité in worden opgenomen.

Het eerste Nr. bevat o.m.: ,,Uit den Zendingsarbeid te Modjo-Warno, door D. Crommelin. — De Zigeuners van Halmaheira. — De zendingsarbeid op de Sangir- en Talauer-eilanden. — Het portret van den zendingsconsul Dr. C. W. Th. Baron van Boetzelaer van Dubbeldam, met kort bijschrift.

Fabricage van kunstmest in Ned.-Indië.

Als No. 3 der Mededeelingen van de Commissie tot ontwikkeling van de fabrieksnijverheid in Ned.-Indië, is verschenen (Batavia, Landsdrukkerij) een geschriftje over de fabricage van kunstmest in Nederlandsch-Indië, samengesteld door het lid dier commissie J. C. van Reigersberg Versluys.

Handel en Bedrijf.

Het maandschrift ,,De Handel'' is met den nieuwen jaargang herdoopt in ,,Handel en Bedrijf'' en tevens een veertiendaagsch tijdschrift geworden. In het eerste Nr. hiervan vindt men het eerste gedeelte eener geillustreerde beschouwing over de kina-cultuur en haar administratie, speciaal in Nederlandsch-Indië.

De Indische Mercuur.

Inhoud van No. 4: De suikeraankoopen der Britsche Regeering door Dr. H. C. Prinsen Geerligs. — Hout en houtoogst (vervolg), door A. te Wechel. — Begrooting van Ned.-Indië voor 1918 (vervolg). — De overzeesche handel en de oorlog. — Kultuurberichten. — Kleine mededeelingen. — Industrieele mededeelingen. Enz.

Verspreide geschriften van Prof. Kern.

Van Prof. Kern's verspreide geschriften is (bij Martinus Nijhoff te 's-Hage) het VIIe deel verschenen, be-

vattende het slot van hetgeen die beroemde geleerde geschreven heeft over de inscripties van den Indischen Archipel en verder het eerste gedeelte van de Nagarakıtagama, oud-Javaansch lofdicht op Koning Hayam Wuruk van Majapahit.

Ter verduidelijking en illustreering zijn toegevoegd een archaeologische kaart der behandelde inscripties en een aantal fragmenten, meest van oud-Javaansche inscripties.

Indië. Geïllustreerd weekblad.

No. 43 bevat o.m.: Minangkabauers V (met afb.) — Iets over het leven en den werkkring van den Binnenlandsch-Bestuursambtenaar op Java en Madoera, door M. Sanders. — Op en langs de Barito. Herinneringen uit een Indisch moerasland V, door P. te Wechel. — Meester Cornelis (over de herkomst van dien naam).

Volkscredietwezen.

Bij Albrecht en Co. te Weltevreden is verschenen het verslag van het volkscredietwezen in Ned.-Indië, loopende tot medio Juni 1917, met 10 bijlagen.

De Zending op de Sangir- en Talaud-eilanden.

Deze dagteekent reeds uit de dagen der Oost-Indische Compagnie, toen die eilanden op ongeregelde tijden door predikanten werden bezocht en door hen verscheidene personen zijn gedoopt. Na den val van de Comp. bemoeide men zich niet meer met de geestelijke verzorging, totdat in het midden van de vorige eeuw de Zending zich het lot van deze verwaarloosde Inlandsche Christen gemeenten aantrok, en er gevestigd bleef tot op den huidigen dag.

De eilanden zijn thans in 10 ressorten verdeeld, omvattende 175 gemeenten met 86.597 gemeenteleden. De zendelingen worden bijgestaan door 208 inlandsche onderwijzers-voorgangers. Gedurende 1916 werden als lidmaat aangenomen 1498 en gedoopt 3629 personen. Het gemiddeld aantal kerkgangers bedraagt 23.619. Op de 142 zendingsscholen zijn 9045 leerlingen ingeschreven. (Ontleend aan uitvoeriger mededeelingen in het Maandblad der samenwerkende Zendings-corporaties.)

Leeszaal Laan van Meerdervoort 187.

Bat. Nieuwsblad; De Locomotief; De Sumatra Post; De Sumatra Bode; Suriname; Tjahaja Sumatra; De Ind. Mercuur; Weekblad voor Indië; De Banier; De Ind. Gids; Neerlandia; Koloniaal Tijdschrift; Vrede door Recht; Onze Vloot; Ons Leger; Maandblad voor Vrouwenkiesrecht; Theosophisch Maandblad; Korte Verslagen van de Verg. der Tweede Kamer der Staten-Generaal; Financieel Nieuws- en Uitlotingsblad; Brochures, enz., benevens een Bibliotheek.

Mededeelingen.

Van de Afdeeling Amsterdam:

LEZING met lichtbeelden van mejuffrouw A. de Wit op *Vrijdag 1 Februari 1918*, in het *American Hotel* (ingang Marnixstraat) te Amsterdam. Aanvang 8 uur.

Onderwerp: „**Soemba.**"

—o—

Van de Redactie-Commissie:

Tentoonstelling van Ind. Kunstnijverheid en Huisvlijt met toelichtende Voordracht.

Op *Vrijdag 1 Febr.* a.s. van 2—4 uur nam. en op *Zaterdag* en *Zondag 2 en 3 Febr.* v.m. van 10—12, n.m. van 2—4 en van 8—10 uur, zal in de Tuinzaal van *Ons Huis*, Prinsegracht 77, Den Haag, eene TENTOONSTELLING gehouden worden van Kunstnijverheid-artikelen, als huisvlijt, vervaardigd door de inboorlingen van Ned.-Oost en West-Indië.

Op *Vrijdag 1 Febr.* des avonds ten 8 ure zal in diezelfde zaal een en ander, ook met behulp van lantaarnplaten, toegelicht worden door Mevr. G. van Beresteyn-Tromp, presidente van „Boeatan".

Ook niet-leden der Toynbee-Vereeniging hebben tegen een geringe entree toegang tot deze tentoonstelling en voordracht.

—o—

Bioscoop-lezing over Bali en de Baliërs.

Den 8en Februari e.k. zal voor de *Nederlandsche Reisvereeniging* in het gebouw *de Ruyterstraat 67, Den Haag*, over bovengenoemd onderwerp een filmlezing worden gehouden door den heer *W. J. Giel*, welke alleen toegankelijk is voor leden en introducees.

Voor zooverre de voorraad strekt, zijn nog introductiekaarten te bekomen bij het Secretariaat van de Afd. 's-Gravenhage van „Oost en West", Laan van Meerdervoort 187.

—o—

Van de Afd. Utrecht en Omstreken:

Voor een geheel gevulde zaal trad 21 Jan. j.l. voor de Afd. Utr. en Omstr. op, mevrouw D. Raedt van Oldenbarnevelt-van Maarsseveen, uit 's-Gravenhage. Het onderwerp harer voordracht: „De Residentie Ambon", op zeer boeiende wijze door spreekster behandeld, werd nog aantrekkelijker gemaakt door fraaie lichtbeelden en vele schoone voorwerpen, door den heer en mevrouw Raedt in Indië verzameld. Gedurende de pauze en na afloop der vergadering trokken deze laatste, wier gebruik en beteekenis door spreekster en haar echtgenoot zeer duidelijk werden verklaard, de aandacht der talrijke aanwezigen.

Namens het Bestuur,
J. J. LAGERS, *Secretaresse.*

Van het Dagelijksch Bestuur der Vereeniging:

In de leeszaal, Heulstraat 17, Den Haag, zijn o.a. ter lezing gelegd:

1. *Zedelijke factoren in den Wereldoorlog*, door Prof. Mr. J. de Louter.
2. *Mededeelingen van het Departement van Landbouw in Suriname*, No. 11.
3. *West-Indië*, Landbouwkundig Tijdschrift voor Suriname en Curaçao, 2e Jaargang, No. 3 (September 1917).
4. *Verslag over het jaar 1916 van het Museum voor Land- en Volkenkunde en Maritiem Museum „Prins Hendrik"* te Rotterdam.
5. *Maandelijksche Rubberstatistiek*, samengesteld door Glerum en Wüstenhoff, No. 65, Nov. 1917.
6. Mededeelingen van de Commissie tot ontwikkeling van de Fabrieksnijverheid in Ned.-Indië, No. 2, *Fabricage van papier en aanverwante halfstoffen in Ned.-Indië.*
7. *De Bewoners van Suriname in 1675*, door F. E. Baron Mulert.

Naamlijst van nieuw toegetreden leden.

		Contributie
O. de Bordes, den Haag	*f*	4.—
H. E. van Leyden, den Haag	„	2.50
Mevrouw Maas, den Haag	„	2.50
B. C. Th. Derksen, Wulpenveen, Voorthuizen	„	2.50
G. J. H. Bruynis, den Haag	„	2.50
Dr. Hendrik Groothoff, den Haag	„	2.50
H. C. Kronouwer, den Haag	„	2.50
J. Bijker, den Haag	„	2.50
A. F. L. Faubel, den Haag	„	2.50
Mej. T. Dijkstra, den Haag	„	2.50
Mevr. W. Eilbracht-Dessauvagie, den Haag	„	10.—
Mevrouw E. Humme, den Haag	„	5.—
E. G. O. Lange, den Haag	„	2.50
B. Alkema, Apeldoorn	„	2.50
W. J. Leyds, Leiden	„	2.50
J. Suys, Bergen op Zoom	„	2.50
Mevr. C. D. Brest van Kempen-Meis, den Haag	„	2.50
D. Wehrens, Venraay (L.)	„	2.50
Mevrouw de Wed. J. F. H. Hellendoorn-van Vogelpoel, den Haag	„	2.50
Vereeniging „Nederlandsch Zeewezen", den Haag	„	2.50
Mevrouw Asselbergs, Breda	„	2.50
Mevr. J. G. Smit-Dutry van Haeften, den Haag	„	2.50
Mevr. Th. J. A. van Zijll de Jong, den Haag	„	3.—
J. A. de Bruïne, Amsterdam	„	2.50
J. H. Dibbetz, den Haag	„	2.50
J. S. R. H. Pillard, den Haag	„	3.—
Mevrouw Rudolph, den Haag	„	2.50
C. A. J. Struycken de Roysancour, den Haag	„	5.—
Mej. M. C. Wezenburg, den Haag	„	2.50
F. W. Haus, Amsterdam	„	2.50
Louis Israël, den Haag	„	5.—
Mevrouw de wed. van der Willigen-Köhler, Teteringen	„	2.50
Jhr. L. Stern, den Haag	„	5.—
Mevrouw de Wed. A. A. C. Harting, den Haag	„	2.50
C. Ferguson, Haarlem	„	2.50
Mevrouw F. L. Göllner-Roelofs, den Haag	„	2.50
W. Visser, Monnikendam	„	2.50
Mevrouw E. van Vloten, Haarlem	„	2.50
Mej. C. M. de Man, den Haag	„	2.50
Mevr. de Wed. L. Manuel-Kiliaan, den Haag	„	2.50
C. A. Vieweg en Zn., Nijmegen	„	2.50
Mej. H. A. Sanders, Amsterdam	„	2.50
F. de Boer, Vlissingen	„	2.50
Jac. Ibelings, Amsterdam	„	2.50
W. Kramer, Bussum	„	2.50

Vereeniging OOST en WEST.
Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur (uitgezonderd Zaterdagsmiddags) inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

Muziek- en Zanglessen.
Teeken- en Schilderlessen.
Lessen in moderne talen.
Fransche-, Duitsche-, Engelsche- en Italiaansche Conversatielessen.
Opleiding admissie examen H. B. S. en Gymnasium.
Handwerklessen.
Schrijf-, Kopiëer- en Vertaalwerk.
Lessen in Machineschrijven en Stenografie.
Dame als Hoofd — of hulp in de huishouding.
Dame als Lectrice of Dame van gezelschap.
Kinderjuffrouw in Indië.
Indische massage en manicure, uitsluitend voor Dames en kinderen.
Zweedsche gymnastiek, Heilgymnastiek, enz., uitsluitend voor Dames en Kinderen.

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor hulp aan werkzoekenden, den heer J. A. SOETENS, **Ieplaan 11.**

Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families, die zich belasten met de opvoeding van kinderen, omtrent hotels, pensions, inrichting, medische hulp, onderwijs enz.

☞ Indische Dienstboden kunnen zich aangeven in **Laan van Meerdervoort 187** voor eene verandering van dienst, of een dienst bij een naar Indië terugkeerende familie; hetzij schriftelijk of mondeling; voor eene voorloopige opname tot het tijdstip van weder in dienst treden bestaat geen gelegenheid.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West", die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaatlessen in Indische talen.

A H. J. G. WALBEEHM, Hooge Rijndijk 55, Leiden. — Javaansch. — Maleisch.
Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46, Leiden. — Javaansch. — Maleisch. — Madoereesch.
S. TAGOR, Inl. Veearts, Burg. Reigersstr. 51bis, Utrecht. — Maleisch. — Battaksch.
IBRAHIM GELAR DATOEK TAN MALAKA, Korte Singel 36, Bussum. — Maleisch. (Nadere informaties Ned.-Ind. Onderwijs- en Studiekas, Rokin 84, Amsterdam).
MAS SAMSI, Leeraar Mal. taal aan de Handelsschool te Rotterdam, Schietbaanlaan 19, Rotterdam — Javaansch. — Maleisch.

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging *„Oost en West"*, Heulstraat 17, Den Haag zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. **Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.**
door J. H. en H. B.
Prijs: 1 exemplaar **f 0.10.** 50 ex. **f 2.80.**

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 2.20** per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

b. Onze Oost II. **Iets over den Inlander en zijn Zieleleven.**
door T. J. BEZEMER.
Prijs: 1 exemplaar **5 cent.** 50 ex. **f 2.—**;

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 1.55** per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West", Heulstraat 17, de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, en andere Boekhandelaren zijn verkrijgbaar:

a. Onze West: **De Kolonie Suriname,** door REMAN IRÜS (FRED. OUDSCHANS DENTZ);
II. **De Kolonie Curaçao,** door M. VICTOR ZWIJSEN, Oud-Rector van het Colegio „Santo Tomás" te Curaçao.
Prijs per exemplaar **f 0.25** en f 0.03 frankeerkosten

b. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten.

No. I. **De Bestuursambtenaren in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten

No. II. **De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. III. **De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.15** per exemplaar en f 0.01 frankeerkosten.

No. IV. **De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.40** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. V. **De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. VI. **De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.** 2e verb. druk.
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VII. **De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VIII. **De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. IX. **De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederl.-Indië.** 2e verb. druk.
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. X. **De Ambtenaar bij den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. XI. **De Geëmployeerde bij de Rubber-(caoutchouc) cultuur en bij eenige Bergcultures in Nederl.-Indië.**
Prijs: **f 0.40** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.